

SLÁVA VÍTĚZŮM. ALE CO S PORAŽENÝMI?

Moderní
meritokratická
společnost není ani
zdaleka tak spravedlivá,
jak si někdy
představujeme

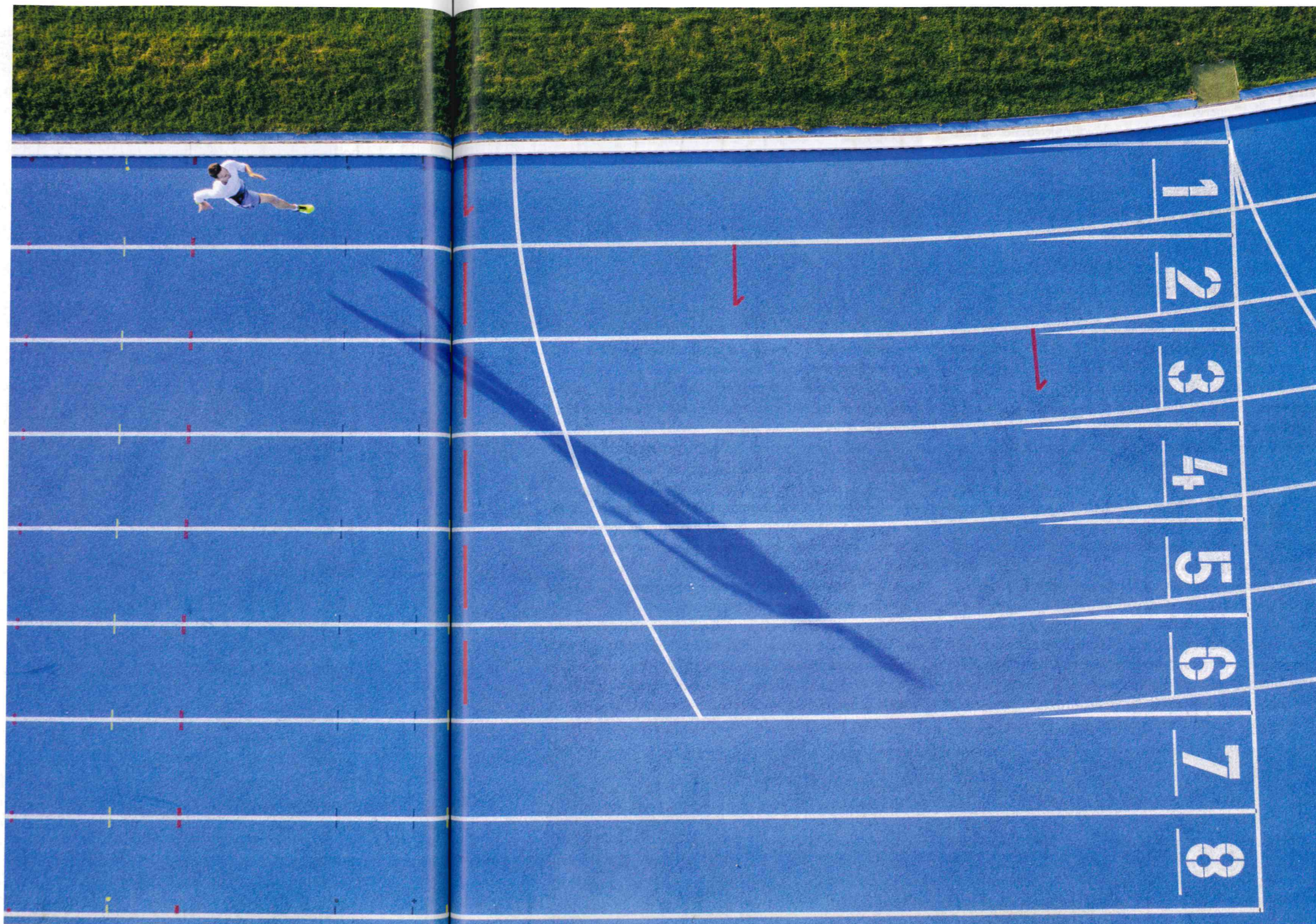
JIŘÍ SOBOTA

*Když prohráváte, i ze sportu,
který milujete, se může stát
jedna velká frustrace.*

Představte si, že je vám šest let a rodiče vás poprvé dovedli na tenisový kurt. Poprvé zkoušíte pinkat a všichni tvrdí, že vám to jde. A protože vám to jde, náramně vás to baví a na kurtu trávíte stále více času. Rodiče mají radost, ostatně tenis je jedním ze sportů, v němž se dají vydělávat docela příjemné peníze. Takže hrajete a vítězíte. Trénujete do zblbnutí, raketa je nejvíc. Na počátku puberty nicméně přijde zlom, prosadí se geny jedné větve vaší rodiny a vy

přestanete růst. Soupeři, které jste dosud poráželi, jsou najednou o hlavu či dvě vyšší a vy začínáte prohrávat. Dřete o to víc, ale za pár měsíců začíná být jasné, že z vás Ivan Lendl ani Petra Kvitová nebudou. Jste dobří, ale ne špičkoví. Je to strašné zklamání, ještě to nevzdáváte, nicméně ze sportu, který jste milovali, se stává jedna velká frustrace.

Naštěstí máte kolem sebe lidi, kteří vás dokážou podržet. Ne, tenis není všechno, přece vás také baví jazyky,

a kdybyste se jim trochu víc věnovali, jistě by vám šly. Ostatně, vždycky jste s lehkostí psali, ze slohovek jste sbírali jedničky, i když jste se vlastně nijak zvlášť nesnažili. Samozřejmě že to bolí, ale nakonec to přebolí. Jednou, až budete psát do novin a překládat knihy, najdete si s chutí zapinkat, ale v tu dobu už vám sny o slávě na centrkurtu budou připadat jako docela slušná ptákovina. Jenže co kdyby svět ve skutečnosti byl jen tenis bez

dalších alternativ? A co kdyby vás DNA jednoduše předurčovala k bezvýznamné průměrnosti, z níž není úniku? Co kdyby se váš život proměnil v jeden velký tenisový turnaj, jednu velkou tenisovou kariéru, během níž se jedním téměř udřete k smrti a jedním v ní stejně nemáte šanci nikdy pořádně uspět? Jak byste se s osudem smířovali v takovém případě? S jakým nadhledem byste vzpomínali na své dětské sny?

HRÁT PODLE PRAVIDEL

Protože podobné otázky si dnes klade část západních myslitelů. Ve společnosti se zjevně něco pokazilo a projevuje se to hlubinným rozchodem významné části západní populace s elitami, znechucením, nedůvěrou, probublávajícím hněvem, na jehož energii se vezou nejružnější bezskrupulózní populisté. Problém se popisuje a zdůvodňuje různě: od rasismu a sexismu bílých mužů, kteří se nedokážou přizpůsobit stále různorodější západní společnosti, až po destruktivní sílu sociálních sítí. Zároveň se ale objevují texty, které se snaží prokutat ještě hlouběji, k samotné povaze na první pohled zřejmě nejpokrokovějšího uspořádání lidské společnosti, k meritokracii.

Její podstatou je přesvědčení, že lidé svého postavení ve společnosti, a tedy životního úspěchu či neúspěchu, dosahují na základě zásluh, vlastních realizovaných schopností, a nikoli třeba podle toho, do jaké společenské vrstvy se narodili, jakého jsou pohlaví nebo jaké má jejich okolí názor na jejich barvu kůže. Moderní západní společnost je samozřejmě přesvědčena, že dokázala vybudovat systém vzdělávacích institucí, jež jsou otevřeny každému, fungují neutrálně a v podstatě otvírají každému svět.

Když se člověk snaží, učí se a pilně pracuje, když zkrátka usilovně rozvíjí své nadání, může v meritokratické společnosti uspět – a nic by mu nemělo stát v cestě. „Každý, kdo tvrdě pracuje a hraje podle pravidel, by měl být schopen dojít v životě tak daleko, kam až to jeho píle a nadání umožní,“ zní základní meritokratická poučka, jindy zhuštěná do termínu „rovnost příležitostí“.

To je samozřejmě obrovský pokrok ve srovnání s dobou, kdy byl předpokladem úspěchu rodokmen, konexe, stranická příslušnost nebo úplatky. Koncept má jako ideál kořeny hluboko v dějinách lidského myšlení, nikoli pouze evropských nebo západních (*více viz rámeček Nehřeš a snaž se*). Jako ambice je pro nás dnes úplnou samozřejmostí, vlastně do té míry, že tento systém sice často a různě kritizujeme, ale v podstatě jenom proto, že není ještě dotažen k doko-

Otevřeno pro každého? (Harvardova univerzita)

nalosti; že podle nás ona rovnost příležitostí zatím nefunguje v praxi.

Ale měla by – takový je ideál a všechny síly je potřeba napnout k tomu, abychom někde na počátku svých životů stáli na pomyslné společné startovní čáře a před sebou měli stejně rovnou trať. Následovat bude celoživotní závod – tvrdý, ale spravedlivý. Pro jeho výsledek pak platí: Sláva vítězům, protože si svůj úspěch zaslouží. A poražení? Měli stejnou šanci jako každý, takže si svou porážku vlastně zaslouží také. Zpytovat mohou nanejvýš vlastní svědomí.

„Meritokracie uchvátla naši představivost, dominuje naší představě o sobě samých a o naší éře do té míry, že se vzpírá jakékoli zásadní kritice. Škrábněte ale do naleštěného povrchu a pod ním spatříte ukryté hluboké vrstvy nespokojenosti,“ píše trochu temně v rozjezdu své úspěšné předloňské knihy *The Meritocracy Trap* (Past meritokracie)

Nehřeš a snaž se

První meritokratický systém vznikl v Číně, netýkal se nicméně celé společnosti, ale pouze úředníků státní správy. Systém, podle něhož by ti, kteří „vládnou, měli tak činit na základě svých zásluh, a nikoli dědičného postavení“, prosazoval již Konfucius v 6. století před Kristem, do praxe byl na úrovni státního aparátu (ale samozřejmě nikoli vladařů) zaveden o několik staletí později. Státní úředníci mohli být neurozeného původu a své profesní postavení v systému státní správy získávali na základě náročných, centrálně organizovaných zkoušek. To zásadně

zvýšilo význam vzdělávání v čínské společnosti. V evropském kontextu o meritokracii poprvé psal Platon v pojednání *Republika*.

Idea zásluhovosti se nicméně nachází také hluboko v morálních instinktech nejen západní společnosti, ale i mnoha jiných společností. Představa, že věci se dějí „po zásluze“, a to dokonce v metafyzickém smyslu, který přesahuje lidské chápání či moc, je běžná a široce rozšířená. Přírodní pohromy bývaly a dodnes jsou interpretovány jako „trest“ za nejružnější prohřešky, náhlé štěstí je naopak vnímáno jako „odměna“ za ctnostný život. V základech takové interpretace se nachází přesvědčení, že svět je

uspořádán hodnotově a má pevně danou morální strukturu, která se reálně projevuje v běžném životě. Některé starozákonní knihy například s velkou samozřejmostí pracují s pojmem „božího trestu“, s jehož pomocí interpretují a ospravedlňují přítomnost zla ve světě.

Protestantismus přetavil toto vidění světa do zcela konkrétní podoby projevu boží milosti. V praxi to znamená, že ti, kdo byli bohem předurčeni ke spáse, se těší jeho přízni již během pozemského života, což se pozná podle materiální prosperity či úspěchu v hierarchii lidské společnosti. Speciálně anglosaský protestantismus tímto krokem překle-

profesor práv na americké Yaleově univerzitě Daniel Markovits. Sám vítěz meritokratické soutěže a zářný příklad pro všechny, kdo se – podobně jako dříve on – v potu tváře chystají vydat na pouť za vlastní životní kariérou, před pár lety lehce vyděsil absolventy jedné z elitních amerických středních škol, když jim při tradičním slavnostním předávání diplomů jako čestný host ve svém projevu vysvětlil, že je čeká v podstatě bezvýhodné peklo.

K pekelným vyhlídkám se ještě dostaneme, na tomto místě jen dodejme, že Markovits není sám, kdo má o celém systému zásadní pochyby. Podobně tvrdě na meritokratický systém útočí jiný americký intelektuál, populární harvardský profesor Michael Sandel, který obrazu očistce jako by na dálku přizvukoval vlastní hojně čtenou knihou *The Tyranny of Merit* (Tyranie zásluh). Ta vznikla přímo jako reakce na vítězství stoupenců brexitu a na zvolení Donalda Trumpa prezidentem v roce 2016. Zmíněný letopočet byl dost možná bodem zvratu, okamžikem, kdy si západní elity – tedy zřejmí vítězové meritokratického systému – musely poprvé naplnit přiznat, že jim ve skutečnosti docela zásadně ujíždí půda pod nohama. Že není úplně jisté, jestli se jejich vítězství v pomyslném životním zápolehnutí kvůli nečekané vzpouře vlastně nemění v zásadní porážku.

ČÍM DÁL NEPRŮCHODNĚJŠÍ

Tedy ne snad, že by si elitní část společnosti na křídlech svých úspěchů odnášela bůhvíjak slastný život. Své postavení i příslušnou finanční odměnu si velmi často skutečně plně zaslouží, doslova „odmaká“. Americké elity například pracují v průměru mnohem více hodin než lidé na nižších stupních společenského žebříčku – éra, kdy vysoké společenské postavení a bohatství signalizovalo aristokratickou zahálku, volný čas a luxusní život, je dávno minulostí. Podle studie Harvardovy univerzity dnes 60 procent Američanů s vysokými příjmy pracuje minimálně 50 hodin týdně, 30 procent plní pracovní povinnosti 60 hodin týdně, a deset procent dokonce 80 hodin týdně.

Nikoli dědičné postavení, ale zásluby.

nul dřívější ostych křesťanství před materiálními statky a dalšími projevy „pomíjivé pozemské slávy“, jelikož je začal interpretovat jako de facto znamení morální převahy – vyvolenosti bohem. Odtud se otevřela cesta k často citované „pracovní morálce

puritánů“, s jejichž pomocí vysvětloval úspěch americké společnosti sociolog Max Weber. Poctiví věřící se svou každodenní pílí snažili dokázat, že právě jim je bůh nakloněn, což se mělo projevit v jejich vlastních pracovních úspěších. Tak došlo k propojení materiálního či hierarchického úspěchu s morální hodnotou. Praktický životní úspěch je v tomto pojetí vlastně znamením dobra: signalizuje, že člověk koná správně.

V běžné praxi byl takový přístup velkým pokrokem, neboť, alespoň teoreticky, činil do té doby rigidní hierarchii společnosti prostupnou. Menší ochota americké společnosti budovat záchranné sociální sítě

a další „sociálnědemokratické“ struktury společnosti, než je tomu zvykem v poválečné Evropě, se často interpretuje právě vírou v neukotvenost americké hierarchie, která dává příležitost každému – a každý, kdo koná dobře (to jest kdo „tvrdě pracuje“, jak s oblibou říkávají v jisté zkratce američtí politici), v ní také nalezne příležitostné uplatnění.

To ale zároveň znamená, že případný neúspěch odkazuje naopak ke zlu a zatracení – a nese s sebou punc nemorálnosti. Neúspěch tak není pouhým faktem života, náhodou či shodou okolností, ale má sám o sobě morální hodnotu a odkazuje k řádu, který člověka přesahuje. ●

Stále je tu jedna neovlivnitelná proměnná – naše DNA.
(Michael Sandel)

Bohužel nikoli, opak je pravda, tvrdí kritici. Vlastně si lžeme do kapsy, meritokracie jako koncept není úplně tím, čím se tváříme, že je. A to má závažné důsledky. V prvním plánu pro poražené (a pro kvalitu života vítězů), ale ve druhém pro celou společnost, která se proti systému za podpory populistů bouří. V čem je tedy problém? Očima Daniela Markovítse jde o to, že meritokracie nakonec zákonitě vytváří své vlastní „meritokratické kasty“, jež jsou čím dál méně průchodné.

Například na čtyřech elitních amerických univerzit, tedy Harvardově, Stanfordově, Yaleově a Princetonské, dnes celkově studuje více posluchačů pocházejících z rodin, jež se z hlediska příjmů řadí do jednoho horního procenta společnosti, než studentů z rodin na dolních 60 procentech. Jinými slovy, do značné míry je tu studium zabetonováno – byť stále najdete mnoho inspirativních příběhů lidí, kteří „to dokázali“.

Chudší rodiny však jednoduše nejsou schopny konkurovat v přípravě svých ratolestí na konkurenční systém. I to se měřitelně projevuje, Američané, kteří mají na všechno data, hlásí, že děti z rodin s příjmem nad 200 tisíc dolarů ročně vykazují v univerzálních testech výrazně vyšší skóre než děti z rodin s příjmy v rozmezí 40–60 tisíc dolarů. Ty zjevně nestíhají svým ratolestem zajistit všechny možné podpůrné programy, doučování, kroužky, doplňkové vzdě-

lávání, elitní střední školy, elitní základní školy, dokonce i specializované mateřské školy, jež v naprostém zárodku rozvíjejí dětské nadání směrem, který se jednou kladně projeví, až dojde na lámání chleba u testů.

Tohle už zavání systémovým problémem, protože i když odstraníme (teoreticky) všechnu nespravedlnost v podobě rasové, etnické či genderové diskriminace, zůstane rodina jako prostředí, jež dokáže nerovné podmínky na startovní čáře pořádně zvýraznit. I v zemích s lepším nebo rovnostářštějším systémem školství, než je ten americký, budou rodiče vždy chtít postrkovat děti vpřed a to jim lze jen stěží vyčítat. A vynechat ve jménu férovosti rodinu z přípravy dětí na život asi nechce ani největší bojovník za rovné příležitosti.

RODOKMEN V DNA

Jenže ani takový extrém (opět čistě teoreticky) by nemusel vést ke kýženému cíli. To už se ocitáme v myšlenkovém světě Michaela Sandela a jeho útoku přímo na solar meritokracie. I kdybychom totiž teoreticky zajistili všem rovné příležitosti, pořád zde zůstane jedna neovlivnitelná proměnná. Tou je DNA, se kterou přicházíme na svět a již nelze (alespoň zatím) změnit. Někdo má talent, někdo talent nemá. Nebo ještě jinak a možná důležitěji: i když snad každý nějaký talent má, ne vždy se jeho nadání rýmuje s požadavky doby.

Jestliže v úvodu textu zmínění tenisté mohou dnes slavít finanční úspěchy, je to kromě jejich nezpochybnitelné píle také tím, že mají na tenis talent – a že se na tenis lidé v 21. století rádi dívají. Kdyby se titíž hráči narodili v éře renesance, nejspíš by se svými schopnostmi ostrouhali. Jak Sandel rád opakuje, „tehdy byli v kurzu spíše tvůrci rozmáchlých fresek“. Ti dnes asi také existují, jen o jejich nadání a píli už dávno téměř nikdo nestojí.

Už sám tento fakt podkopává zdánlivě samozřejmý morální argument meritokracie, totiž že lidé, kteří vystoupali na vrchol, vděčí za svůj úspěch sami sobě – a že se to stejně týká i těch, kteří na vrchol ani do jeho blízkosti nedošli. Sandel jako morální filozof proto klade otázku, jak je takové tvrzení možné ospravedlnit, když i v případě ideálně rovných příležitostí nakonec rozhoduje faktor, který nikdo vlastním přičiněním ovlivnit nemůže.

Odpověď zní, že meritokracie prostě spravedlivá nikdy úplně není a nebude, pokud nepřistoupíme na zcela absurdní zásahy do lidské přirozenosti, jako by byla v nejzazší instanci genová manipulace. Z pohledu harvardského filozofa vlastně není v principu zase tak velký rozdíl mezi aristokracií, v níž se moc, postavení i bohatství odvíjelo od rodokmenu, a meritokracií, v níž úspěch nelze oddělit od vrozených vlastností. Vítězové celoživotního meritokratického „Wimbledonu“ jsou vlastně do jisté míry meritokratictí aristokraté – rodokmen se skryl do jejich DNA, ale pořád je přítomen.

To zní samozřejmě abstraktně, a vlastně je to i trochu přitažené za vlasy, jaksi příliš vyjádřené v absolutních hodnotách. Popsaný systém, i když není dokonalý, je přece nakonec stále flexibilnější, otevřenější a spravedlivější než co-

SPOLEČNOST LIDL VYDÁVÁ SVOU DRUHOU ZPRÁVU O UDRŽITELNÉM ROZVOJI

Společnost Lidl Česká republika vydává již druhý obsáhlý nefinanční report o svém pojetí udržitelnosti a společenské odpovědnosti. Zpráva mapuje roky 2019 a 2020 a poskytuje stakeholderům společnosti transparentní a srozumitelná data o všech potenciálních tématech udržitelnosti v oboru maloobchodního prodeje.

A proč společnost Lidl vydává zprávy o udržitelném rozvoji? „Je to transparentní přehled o našem byznysu i našich hodnotách. O tom, jak vnímáme naši roli a odpovědnost. Čeho chceme dosáhnout. Co se nám daří. A kde ještě splněno nemáme. Zpráva je důležitá nejen pro vnější prostředí – dodavatele, neziskový sektor, veřejnou správu či média. Je to poctivá reflexe pro nás samotné, pro naše týmy, pro naši firemní kulturu. Aby naši lidé věděli, co jsme jako firma zač a že má smysl pro takovou firmu pracovat:“ říká k vydání druhé zprávy generální ředitel společnosti Lidl Česká republika Pavel Stratil.

Zpráva staví na základních hodnotách společnosti Lidl, což se projevuje v její podobě i jejím rozvržení. Opírá se přitom o pilíře společenské odpovědnosti Lidlu (sortiment, zaměstnanci, obchodní partneři, životní prostředí a společnost), které zasazuje do čtyř na sebe navazujících fází hodnotového řetězce. Jednotlivé kapitoly zprávy čerpají z rozsáhlého dotazování nejdůležitějších zájmových skupin, které proběhlo na podzim 2020. Zpráva je vypracována podle mezinárodní metodiky GRI a opírá se také o Agendu OSN pro udržitelný rozvoj, jejíž součástí jsou i cíle udržitelného rozvoje (SDGs). Vybrané ukazatele zprávy ověřil nezávislý auditor. Zpráva rovněž získala ocenění v ratingu TOP odpovědná firma v kategorii Reporting.

Zpráva se skládá celkem ze čtyř kapitol – Přírodní zdroje, Dodavatelský řetězec, Provoz a Zákazníci. V nich mají čtenáři možnost seznámit se mimo jiné s informacemi z oblasti odpovědné tvorby sortimentu. Zpráva informuje například o rostoucím zastoupení certifikovaných výrobků v sortimentu, ale také o plnění cílů, které Lidl definoval v Zásadách udržitelného nákupu. Např. již nyní obsahují všechny výrobky privátních značek Lidlu výhradně certifikované kakao. Oproti Zprávě o udržitelném rozvoji z roku 2019 je patrný také pokrok Lidlu v oblasti odpadového hospodářství. K dalšímu zpracování předává Lidl 90,6 % odpadu (oproti 86 % z roku 2018), do konce obchodního roku má za cíl toto množství navýšit na 95 %. V reportu nechybí ani informace o dosavadních úspěších týkajících se redukce plastů v obalech výrobků privátních značek. Zpráva reflektuje i události roku 2020, kdy celá společnost čelila novým výzvám kvůli pandemii covidu-19.

Podle Pavla Stratila čekají Lidl ještě mnohé výzvy na cestě k tomu, aby i nadále zůstal moderním a pružným diskontním řetězcem s širokou nabídkou výrobků pod vlastními značkami. „Chceme pokračovat v takových změnách sortimentu, které dále rozšíří nabídku, pokud jde o čerstvost, lepší výživové vlastnosti i udržitelnost a etický původ výrobků. Trend rozšiřování nabídky bio a dalších certifikovaných výrobků bude pokračovat. Stejně tak výrobků vycházejících vstřícným výživovým potřebám. Budeme dále pracovat na snížení obalové zátěže. Výzvou bude i rostoucí tlak na recyklovatelnost plastových obalů. Určitě budeme chtít pokročit v rozšíření nabídky obalů, které svými vlastnostmi umožní označení logem „Balíme zodpovědně“, říká Pavel Stratil k dalšímu výhledu.

Zprávu
o udržitelném
rozvoji naleznete
v tomto odkazu

koli jiného. Třeba v něm není možné úplně všechno a lidský „Wimbledon“ skutečně nemůže vyhrát každý, kdo o tom sní a naplno trénuje, ale pořád je to tak, že ho do soutěže alespoň pustí a že se v ní někam dopravuje. Přihodit se pak s trochou štěstí může ledacos. Ostatně nestačila lidem ke spokojenosti třeba pouhá radost ze hry?

Zvláště – a to je důležitý argument ve prospěch celého systému – když víme, že meritokracie nepřináší prospěch jenom jednotlivcům, ale vlastně celé společnosti. Z tohoto úhlu za ni kope třeba její velký obhájce, stálý autor týdeníku The Economist Adrian Wooldridge. Ten zastává názor, že meritokracie je především skvělým nástrojem, jak zajistit, aby nejrůznější role ve společnosti zastávali lidé, kteří se pro ně nejlépe hodí. V meritokratickém uspořádání společnosti si můžeme být mnohem jistější, že letadlo, v němž cestujeme, řídí kompetentní pilot, protože prošel náročným vzdělávacím procesem včetně výběrových řízení, než ve společnosti, kde se posty rozdělují na základě příjmení, jmění či stranické legitimity.

V „rovnosti příležitosti“ se skrývá podstata zklamání, rozhořčení, zloby a v poslední instanci i vzpoury.

Střet obou pohledů si čtenář může snadno dopřát, je volně dostupný na YouTube, kde se oba muži nedávno s gustem utkali v rámci populárního debatního cyklu *Intelligence Squared*. Sandel opakovaně žádal, aby se Wooldridge vyrovnal s jeho morální námitkou. Wooldridge zase kladl otázku, zda není přece jen výhodné, když si člověk může být jistý kvalifikací svého lékaře. Korektní debata byla fascinující a dopadla podle mínění autora tohoto textu remízou.

Wooldridge nevyvrací fakt, že vrozený prvek, tedy talent, nelze opominout ani vymazat, v jeho pohledu ale tuhle eventualitu řadí skutečnost, že meritokratický úspěch se přece neodvíjí pouze od talentu a je souhrou nadání a píle. To podle něj stačí, aby bylo soutěž možné považovat za férovou. Také Sandel nechce kvůli své námitce celou meritokracii rovnou odpískat, ani on nezná lepší model, než je ten dnešní. Podle něj je však nutné začít vše nazývat pravým jménem. Protože právě v jisté mytizaci. Za pozornost stojí i reakce publika. Na počátku debaty byla hlasující většina zcela samozřejmě na straně Wooldridge a obrany meritokracie, na konci diskuse už byl poměr vyrovnaný 1 : 1.

KOMU APLAUDOVAT

Meritokracie má totiž v západní společnosti jeden zásadní problém. Není rozhodně vnímána především jako dobrý

nástroj rozdělování postů, jak ji chápali například před dvěma tisíci lety v Číně, kde náročné zkoušky sloužily k obsazení postů v rozmáchlé státní správě, ale do značné míry jí prostupuje morální rozměr (*více viz rámeček*).

Zvláště po konci studené války a prudkém zrychlení ekonomické globalizace se začaly rychle rozevírat nůžky příjmové nerovnosti, dokonce i západní levice nahradila snahu vyrovnávat hladiny příjmů (tzv. distribuční spravedlnost) meritokratickou „rovností příležitostí“. Na bohatnutí úzké elity a relativní stagnaci zbytku společnosti to však nic nezměnilo, což začalo mít časem poměrně zničující dopad.

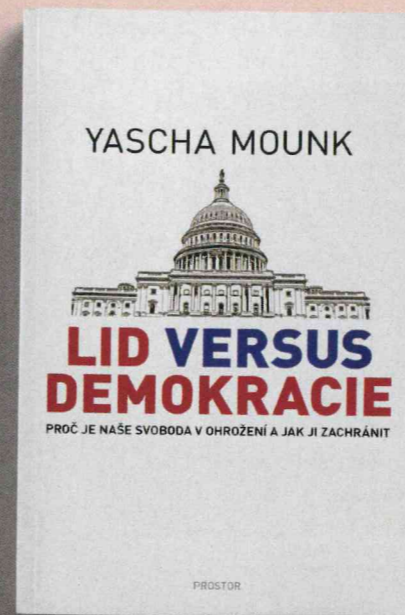
Mýtus meritokracie říká, že bohatství a úspěch přicházejí po zásluze, zatímco neúspěch, jakkoli relativní, vlastně také. Všechno, i rostoucí nepoměr ve společnosti, je tedy z pohledu úspěšnějších v pořádku a není na tom třeba nic měnit. A odtud, v jistém pocitu bezmoci či záměrně zapírané nespravedlnosti, vede podle Sandela a dalších kritiků přímá cesta k Donaldům Trumpům a dalším populistům dneška.

„Miluji dobře vzdělané, miluji i ty špatně vzdělané,“ hřímal pravidelně na svých mítincích právě Trump. Na první poslech může takový slogan znít bizarně, proč někdo vůbec na něco takového upozorňoval? V kontextu znechucení těch méně úspěšných zní naopak překvapivě čerstvě, až spásitelsky nově a neobvykle empaticky. Dokonce do té míry, že může úspěšně zaznít z úst člověka, který sám rozhodně žádný „loser“ není.

Podle Sandela činí meritokracii pro část společnosti nesnesitelnou a ponižující právě její morální (či spíše moralizující) rozměr. Meritokracie nemůže být zárukou rovnosti a není ji tak možné brát. Soutěž je prospěšná celku, ale nespědí všem jednotlivcům – a nikdy nebude. Úspěch či neúspěch je tak ve veřejné rétorice nutné do velké míry oddělit od představy, že si za svůj výkon můžeme všichni sami. Místo něj by podle Sandela měla veřejnou debatu ovládnout solidarita, uznání vzájemné provázanosti společnosti a do jisté míry i fakt, že lidský osud zkrátka není něčím, co máme plně pod kontrolou.

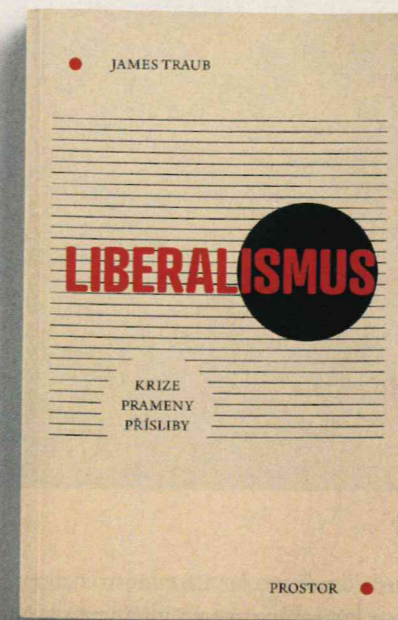
„Přišla chvíle začít znovu debatovat o důstojnosti práce a o společenském uznání čehokoli, co přispívá k obecnému dobru,“ vysvětloval Sandel nedávno v deníku The Guardian. Záblesk takové atmosféry jsme podle něj ostatně mohli zahlédnout docela nedávno, když uhodil covid-19. Mnohé profese, dříve opomíjené a nijak zvlášť oceňované, se najednou ukázaly být nezbytné a klíčové. Zdravotní sestry nepotřebují ke své práci tři vysoké školy, ale lidé na ulicích jim otevřeně tleskali. Jde vlastně o to naučit se – obrazně řečeno – aplaudovat třeba i řidičům kamionů, svářečům plynovodních trubek, skladníkům nebo prodávčkám.

Nebo ještě jinak. Jde o to oslabit radost z trofejí otevřeným přiznáním, že o jejich zisku často rozhoduje nejen píle, ale také náhoda, v principu nespravedlivý systém či prostě štěstí. Důležité pak je, že i člověk bez trofeje přispívá k všeobecné prosperitě, ke kvalitě života společnosti. A že když to společnost ví, může mít člověk i v takovém případě přímou radost ze hry. ●

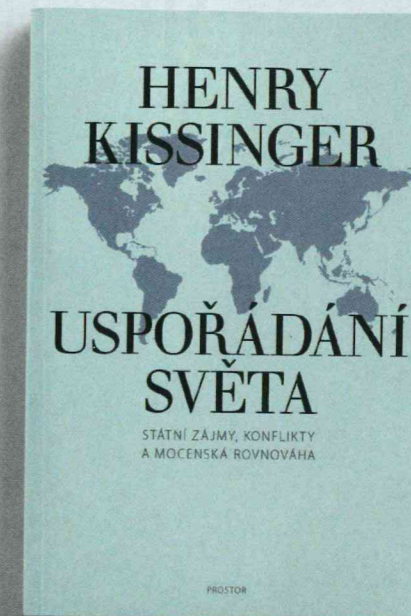
Autoritářští populisté po celém světě, od Indie po Turecko a od Polska po Spojené státy, postupně rozšiřují svoji moc. Politolog Yascha Mounk se snaží vystihnout specifické příčiny vzniku autoritářských režimů a navrhuje konkrétní kroky, jak se jejich nástupu bránit, např. nastolením tolerantního, inkluzivního pojmu národa.

Nakladatelství založené v prosinci 1989

Inspirován trendem neliberálních vědců stojících v čele Itálie, Polska či Maďarska se James Traub ve své knize zamýšlí nad otázkou, proč liberalismus ztrácí podporu, již se kdysi těšil.

Odpověď hledá v jeho počátcích v období po americké a Francouzské revoluci a v dílech myslitelů, jakými byli John Stuart Mill či Isaiah Berlin.

Vlivný politolog, historik a bývalý ministr zahraničí Spojených států amerických předkládá mnohostranný, historickými a politickými souvislostmi podložený pohled na světový řád. Jeho úvahy se týkají i současnosti a hledají perspektivu pro naši dobu tváří v tvář takovým výzvám, jako je islamismus, šíření jaderných zbraní nebo globalizace.

Dáváme kvalitním knihám prostor

Steven Levitsky a Daniel Ziblatt, profesori Harvardovy univerzity, se tématem rozpadu demokracií zabývají již více než dvacet let. Tvrdí, že demokracie už dnes neumírá s výstřelky – během revolucí nebo vojenských pučů –, ale pomalu, neustálým ochabováním „hlidacích psů demokracie“, tedy justice a tisku, a rostoucí erozí základních politických norem.